

Stojceska, Gjorgjioska, M., Serafimova, M., Vtor simpozium „Sovremenite menadzerski predizvici i organizaciskite nauki“, Business Academy Smilevski, Strumica, 2013, Symposium Proceedings, pp. 28

РАЗВИВАЊЕ НА ПРЕТПРИЕМНИЧКИ СПОСОБНОСТИ

Д-р Мирјана Стојческа Ѓорѓиоска
Бизнис Академија Смилевски Битола
mirjanastojceska@gmail.com

Д-р Мимоза Серафимова
Факултет за туризам и бизнис логистика Гевгелија
mimozaserafimova@yahoo.com

Апстракт

Во светот на глобализација и предизвици на современиот свет, во кој знаењето, иновациите и промените се случуваат секој миг, се поставува прашање кои се тие знаења, вештини и способности кои треба да ги усвои поединецот, за да биде успешен во личниот и професионалниот живот, имајќи во предвид дека традиционалниот систем на образование не може доволно брзо и ефикасно да реагира, како би ги следел промените. Затоа една од клучните компетенции за доживотно учење, по препорака на Европскиот парламент и совет е претприемништво.

Улогата на образованието за развојот на претприемништвото е мошне специфична. За разлика од традиционалните дејности, каде образованието се искористува за подобрување на позициите преку целиот живот, за претприемничките дејности, пак, совладувањето на професионалните знаења продолжува перманентно, додека индивидуата ја негува својата професија.

Наставниците кои предаваат образование за претприемништво мораат сами да бидат претприемачи и да применуваат претприемнички методи и техники во тие процеси.

Клучни зборови: претприемништво, способности, образование.

ПРЕТПРИЕМНИШТВО – КЛУЧНА КОМПЕТЕНЦИЈА НА УЧЕНИКОТ ВО СОВРЕМЕНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Тргувајќи од фактот дека образованието за претприемништво, заедно со личните особини го претставува вкупниот потенцијал на секој претприемач, може да се констатира дека тоа образование е директно поврзано со развојот на пазарната економија во земјата. Затоа на ова образование треба да му се обрне посебно внимание и треба да биде застапено на сите нивоа во образовниот систем.

Претприемништвото за современото општество стана реалност на неговото рационално дејствување, па присуството или отсуството на претприемништвото во една земја се смета како показател на степенот на развиеност на пазарната економија.

Познато е дека образованието и работната успешност на поединецот се наоѓаат во висока корелација. Аналогно на тоа, работната успешност на претприемачите во голем дел зависи од неговите

претприемнички способности, што посебно важи за претприемачите во развиените земји, бидејќи нивните ефекти од работата зависат од знаењето за претприемништво со кое располагаат.

Во тој контекст, низ образованието се остварува поголем допринос отколку преку материјалните вложувања. Ова се однесува посебно на поединци, бидејќи нивната корист во вложување во сопственото образование ќе биде уште поголемо и поконкретно (wordpress.com/.../preduzetnistvo)

ПРЕТПРИЕМНИШТВОТО И ОБРАЗОВАНИЕТО – ЕВРОПСКИ ИСКУСТВА И ПРЕПОРАКИ

ЕУ значењето на претприемништвото и поддршката која образованието треба да му ја обезбеди ја препознала во документот „Имплементација на Лисабонската програма на заедниците: Поддршка на претприемничкото размислување низ образование и учење“(COM (2006) 33 final), укажувајќи на фактот дека „претприемништвото клучна компетенција за развој, вработување и лична исполнетост“, но и „системот на образование во значајна мера треба да допринесе за успешно одговарање на предизвиците на претприемништвото во ЕУ“.

Анализирајќи го претприемништвото во образовниот систем на земјите членки на ЕУ, во документот децидно се наведуваат следните препораки:

- националната и регионалната власт треба да воспостават соработка помеѓу одделенијата, која ќе доведе до развој на стратегија со јасни цели и која ќе ги покрие сите нивоа на образование;
- образовните програми на сите нивоа треба експлицитно да вклучат претприемништво како задача на образованието,
- училиштата треба да обезбедат практична поддршка и поттик за започнување на претприемнички активности и програма,
- посебно внимание треба да биде посветено на обука на наставници, низ иницијалното образование и стручното усовршување и подигање на нивото на информираност на директорите на училиштата и училишните одбори,
- треба да се поттикнува соработка помеѓу образовните институции и локалната заедница, посебно бизнисот.
- треба да се промовираат ученички мини претпријатија.
- поддршката на јавната власт е посебно важна кога е во прашање обезбедување на висококвалитетни обуки за наставници и кога станува збор за развој на мрежа која ќе овозможи размена на добра пракса,

ПРЕТПРИЕМНИШТВОТО И ОБРАЗОВАНИЕТО ВО МАКЕДОНИЈА

Оспособувањето на луѓето да ги следат промените што се одвиваат во современиот свет, да ги апсорбираат знаењата и вештините и да ги применуваат во практиката е важна алатка во синџирот на институционално – економските основи, кои ги создаваат условите за развој на претприемништво во Р Македонија. Тука, се тргнува од претпоставката дека насочувањето кон изразувањето на човековите активности со сопствено креирање на

претприемничките зафати, покрај природната дарба или талент, може да биде поттикнато и од средината, и тоа преку системот на образование.

Професорите кои предаваат претприемништво мораат и сами да бидат претприемачи и да применуваат претприемнички методи во тие процеси.

Табела 1 Елементи на претприемничкото и традиционалното образование (Пешевски 2004:51).

Традиционалното образование се фокусира на:	Претприемничкото образование се фокусира на:
Минатото	Иднината
Критичката анализа	Конструктивност (творештво)
Знаењата	Проникливост (остроумност)
Пасивното разбирање	Активното разбирање
Апсолутната непристрасност	Емоционалното разбирање
Писмената комуникација и неутралност	Личната комуникација и влијание
Концепцијата	Проблемите и можностите

ПРЕТПРИЕМНИЧКОТО ОБРАЗОВАНИЕ ВО Р МАКЕДОНИЈА

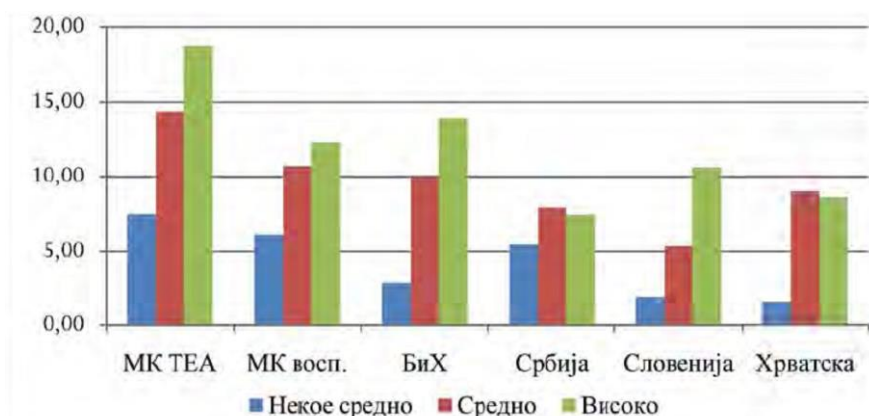
Направено е истражување на ГЕМ за претприемничкото образование и обука. Македонија малку заостанува зад земјите од регионот во поглед на посетени обуки поврзани со започнување и водење бизнис, особено по завршувањето на формалното образование.

Графикон 1 Учење за претприемништво (ГЕМ,2010)

Според нивото на образование, дадено во Графикон 2, воочливо е дека повисоките нивоа на образование се претприемачки поактивни. Иако од земја до земја постојат одредени разлики, сепак валидна е констатацијата дека како што се зголемува нивото на образование, се зголемува и претприемничката активност.

Графикон 2 Претприемништво според нивото на образование (ГЕМ,2010:36)

РАЗВИВАЊЕ НА ПРЕТПРИЕМНИЧКИТЕ СПОСОБНОСТИ КАЈ УЧЕНИЦИТЕ ОД СРЕДНИТЕ УЧИЛИШТА

Во Република Македонија, во последните години, направен е напредок во однос на претприемничкото образование во трите нивоа на формалното образование. (Пред сè, како последица на неколку повеќегодишни донаторски проекти (УСАИД, ГТЗ, АДА и други донатори), спроведени се многу обуки за наставниот кадар кои ги подобрија вештините за предавање на претприемништвото. Истовремено, беа организирани виртуелни и реални компании, кариерни центри, натпревари за најдобар бизнис-план, ученички саеми и др.

Иако најголем број од активностите се одвиваа во средните стручни училишта, каде има повеќе од еден предмет поврзан со претприемништвото, со воведувањето на предметот бизнис и претприемништво како задолжителен предмет во четврта година во гимназиите и во уметничките училишта, Бирото за развој на образованието направи вистински чекор во насока на засилување на активностите поврзани со претприемничкото образование. Исто така се реализира настава во рамките на слободните часови во стручните училишта по Бизнис и претприемништво, покрај редовниот предмет Бизнис во III и IV година. Спроведена е и обука на наставниците по бизнис, информатика, физика, хемија, биологија и уметност за развивање на претприемничките способности на учениците од средно образование.

Преку образованието, претприемничката култура треба да биде вклучена во животот на децата и младите уште од најрана возраст. Во исто време, треба да се зголемува свеста кај родителите, заедницата и образовните институции дека претприемништвото е почитувана опција во кариерата.

Треба да се потенцира дека претприемничкото учење не е само уште еден начин за изучување бизнис вештини. Во поширока смисла, се работи за оспособување на младите луѓе со менаџерски способности кои ќе им помогнат во животот што следи. Се развива индивидуална способност да се претвори идејата во акција. Тоа вклучува креативност, иновација и превземање ризик, но истовремено и способност да се планира и раководи со проекти во правец на остварување на поставените цели.

Сепак, градењето претприемничка нација не е краткотраен процес. Само доколку се прифати на долг рок овој пристап може да ги донесе посакуваните резултати. Важноста да им се помогне на младите луѓе целосно да ги развијат своите потенцијали не смее да се потценува.

Активности се потребни на повеќе нивоа. На највисоко ниво, Владата треба да ги поврзе стратегиите за економија и образование во една заедничка стратегија.

Пресудна е улогата на наставниот кадар кој може да го стимулира ентузијазмот меѓу учениците. Но, повеќето од нив ниту имале обука за стекнување вакви вештини ниту се доволно мотивирани да го прават тоа. Затоа активностите во правец на нивно оспособување и мотивирање се решаваачки.

Локалната заедница има важна улога во поврзување на образовните институции со локалните организации и фирми, со цел организирање практични проекти за нивните ученици.

И на крај, тука се родителите чија задача е да ги едуцираат и охрабруваат своите деца во духот на претприемништвото. Според истражувањата, 2/3 од претприемачите потекнуваат од семејства каде едниот или двата родители имале свој приватен бизнис. (Снежана Какуринова)

Да се надеваме дека новите содржини и вештини ќе ги оспособат наставниците да пренесуваат знаења за претприемништво на начин кој ги гради и зајакнува нивните претприемнички способности. Целта ќе биде постигната ако со начинот на спроведување младите ќе се обучат за сфаќање на светот како скапа можност која овозможува остварување на сопствените интереси, идеи и стремежи. (www.aced.ba/ekonomski-razvoj).

Накратко претприемничкиот дух ја гради иднината, а образованието и наставниците се тие што треба да го поттикнат и овозможат развојот на претприемничките способности кај младите.

ЗАКЛУЧОК

За развивање на претприемничките способности кај учениците во средно образование потребно е да:

- продолжат обуките за наставниците и училишниот менаџмент од областа на претприемништво;
- се изработи стратегија за претприемничко учење;
- се воспостави структурирана соработка на училиштата со бизнис секторот и да се дефинира модел на претприемнички училишта;
- во програмата за обука на директори да се воведат модул за претприемништво;
- се овозможи поголема промоција и учество на учениците од средните училишта на натпревари по бизнис план и др. манифестации поврзани со претприемништво;
- има поголема вклученост на учениците во кариерните центри во училиштата,
- создавање на подврсти врски меѓу теоријата и праксата, помеѓу заедницата, околината за учење, фирмите и факултетите,
- се креира концепт на образование кое ќе има долгорочна компонента;
- трансформирање на улогата на наставникот од традиционална во улога на координатор;
- поголема вклученост на учениците во реалните и виртуелните компании.

Учењето за претприемништво го поттикнува претприемничкиот дух на општеството, создавање на нови организации и ефикасна употреба на креативна енергија и постоечки знаења и вештини. Затоа претприемничкото учење е приоритет на политика на ЕУ и земјите во процесот на пристапување на ЕУ, како раст.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА:

1. Akcioni plan: Evropska agenda za preduzetništvo, COM(2004) 70 final

2. David B. Audretsch: »Preduzetništvo: Istraživanje literature«, 2002
 3. Heder E. Učenje za preduzetništvo Beograd, 2010
 4. Paunović S., Obrazovanje i razvoj preduzetništva, Međunarodna konferencija, Beograd, 2003,
 5. Porter M. Konkurentska prednost, Asee, Novi Sad, 2007.
- Svetislav Paunović, PREDUZETNIČKO OBRAZOVANJE – KAKO GA UČINITI EFIKASNIJIM I PREDUZETNIJIM?, UDK: 005.963
6. Национален тим за ГЕМ Македонија , Претприемништвото во Македонија, истражување, 2010, Македонска развојна фондација за претпријатија
 7. Пешевски М., Агропретприемништво, Скоје, 2004
- <http://blog.key.com.mk/pretpriemnistvo-pretpriemnicko-ucenje/>
<http://www.no.net.mk/archives/11490>
natamihajlovic.wordpress.com/.../preduzetnistvo-k.
www.aced.ba/ekonomski-razvoj,